

FADO

Neus Bonet Farran

L'habitació 504 de l'hotel Imperator de Lisboa no tenia res d'especial, excepte, potser, per una antologia dels poemes de Pessoa i una vista intrusiva a la redacció del *Diario Novo de Noticias* a l'altra banda del carrer. La resta era un batibull de mobles vells encabits en poc més de vuit metres quadrats i el poc espai sobrant l'omplia el ronc d'un antiquat aparell d'aire condicionat.

Per a la majoria, l'Imperator no era més que una dissortada elecció, compensada per una ubicació excel·lent, però per a l'home que l'acabava d'ocupar, la 504 era una síntesi tridimensional de la seva pròpia vida i Lisboa, l'última escala del viatge de retorn. Res el lligava a aquella ciutat humida de façanes fosques i escrostissades que traspuaven *saudade* als compassos d'un fado, oberta al mar sense arribar-hi. Però tot i la indiferència, l'havia escollida, precisament, per aquesta decadència embolcallada de melangia que guaitava, des de l'embocadura d'un riu, un continent que no era el seu. A l'altra riba de l'oceà, Amèrica

dormia mentre ell esperava, com Pessoa, la diligència a l'abisme. Havia esdevingut, finalment, allò que tant havia temut; prescindible per al món, fins i tot per a ell mateix.

El tragí a la redacció del *Diario*, a la finestra de davant, l'advertí que Lisboa es despertava, com qualsevol altra ciutat, àvida de xafardeig, d'històries de cafè amb què esvair l'ensopiment d'un dia d'estiu i, per primer cop, se sentí atrapat en aquella habitació sufocant, exposat a la tafaneria de periodistes famolencs, delerosos de reinventar qualsevol vida, fins i tot la seva. Mig per costum, mig per la necessitat de foragitar la paranoia que l'assetjava, encengué la ràdio i buscà recer a la cambra de bany.

Sota la dutxa, deixà que l'aigua li espolsés els grumolls de suor incrustats en els porus i tancà els ulls, simulant recuperar la nit engolida entre dues zones horàries a deu mil metres sobre l'Atlàntic. S'afaità amb cura, els ulls clavats en cada frec de la fulla, evitant la mirada que el sotjava, esperant, com en tants altres miralls, la trobada íntima que l'arrossegaria al vertigen de la foscor del buit, en una rendició sense concessions. La seva mort, en un hotel atrocinat d'una ciutat estranya, era el final grotesc a una vida que havia esgotat l'esperança, una ressenya entaforada a la pàgina de successos d'un diari que pocs llegirien i ningú ploraria.

El pessic sota la barbata aturà en sec la mà que, aferrada a la maquineta, es mantenia impertorbable, alerta a l'ordre d'escometre la carn que sobtadament havia recuperat la tibantor malmesa pels anys. Amb la respiració continguda, observà el fil de sang que s'escolava sobre la

superfície esmaltada del lavabo mentre, a la ràdio, un fado s' enamorava d'una Lisboa antiga i riallera, emmirallada en les aigües impol·lutes d'un Tajo impossible. Esperà que la mà, ara tremolosa, recuperés la fermesa i acabà d'afaitar-se alhora que s'inventava el desig de descobrir Lisboa.

Estudià la ciutat en el plànol comprimit, obsequi de l'hotel, i traçà mentalment un recorregut tot sabent que no el seguiria. Es deixà endur pels trencants dels carrers, un vianant anònim puntual a una cita, segur del zig-zag de carrerons ombrívols sense haver de preocupar-se dels seus noms, sentint el ressò de les seves passes esmortint-se sota les garlandes de roba estesa. A poc a poc, la quietud mandrosa d'un barri a mig despertar apaivagà el neguit que feia poc l'havia abocat al suïcidi i fou aleshores, en un d'aquells tombants, quan els veié. Un grup de tres figures, immòbils, la mirada fixa en un objectiu inexistent, posant discretament davant de la façana llòbrega de l'hospital de São José. La dona, eixarreïda sota la bata i el mocador negres, resignada al destí —un rosari penjat a les mans entrecruades a l'altura del pit. A la dreta, dues passes endavant, un capellà —el blanc del sobrepellís i el morat de l'estola destacant sobre la sotana negra; al cap, un bonet apuntant al cel— sostenia, oblidat al clot de les mans, un missal obert. Un escolà, àngel anunciador del dol, enarborava un cirial negre amb un petit crucifix de metall al capdamunt.

Ningú, a excepció d'ell, semblava interessat en aquell esqueix de comitiva fúnebre a la qual només li faltava el mort. Els observà palplantat sobre les llambordes gastades de la placeta, enfocant-los amb la càmera que no duia,

partícip de tota aquella intensitat suspesa en un espai sense temps. Un impuls sobtat el dugué a atansar-s'hi, traspasant, imprudentment, el llindar imprecís que els separava. La dona el mirà amb uns ulls sense llàgrimes —l'edat fugissera sota el rostre clivellat per la vida i la misèria. D'un lleuger moviment de cap, assenyalà un taller encofurnat a un extrem de la plaça, on un fuster s'afanyava a enllestir un taüt. "Espero", fou tota l'explicació que la dona li oferí abans de tornar la vista a l'infinit.

Recuperà el sentit de la realitat engolint una cervesa freda a la terrassa d'un cafè, on no sabia com havia arribat, envoltat de l'animació d'una Lisboa cosmopolita i extravertida. Agafa el diari que algú s'havia deixat sobre la taula i el fullejà amb la malaptesa d'un portuguès rudimentari adobat amb préstecs d'altres llengües. Un article sobre Pessoa el capbussà en el desassossec de l'escriptor lisboeta per ser un altre sense deixar de ser ell mateix, enganyant a tots amb l'enginy d'identitats inventades —falsificacions creades per expressar la complexitat inesgotable del mestre de la paraula i de la màscara.

Es preguntà si Pessoa també havia defugit, com ell, la mirada traspalsadora en afaitar-se i si, acuitat per la pressió insistent de la fulla, havia ofert, en un acte de sublim egoisme, un dels seus personatges com a esquer incruent del seu suïcidi. La lectura li recordà l'antologia de poemes esbarriada a l'habitació de l'hotel i, empès per una necessitat injustificada, arrancà curiosament el full del diari, el plegà fins que quedà reduït a una desena part i se'l desà a la cartera. Després, continuà el vagareig per la ciutat.

El grall d'un ocell perforant el bronzit de l'aire condicionat el despertà a mitja nit amb la boca seca, abraçat als poemes de Pessoa. “Não sou nada / [...] tenho em mim todos os sonhos do mundo”, exclamava Álvaro dos Campos, enginyer naval i poeta, amb data de naixement i defunció sense haver existit mai, holograma avantguardista i viatger del seu creador. Tancà l'aire i obrí la finestra al mateix instant que el crit de l'au noctàmbula emmudia. A la redacció del diari, la llum solitària de la pantalla d'un ordinador evocava l'activitat d'una sala ara submergida en la foscor i el silenci. Algú, d'esquena a la finestra, escrivia amb dificultat, empenyent el cursor a poc a poc, aixafat per la feixuguesa de cada paraula emmotllada en un mida de lletra excessivament gran. Recolzat a l'ampit de la finestra, quedà absort en aquell exercici d'escriptura que buscava un text amb la incoherència d'un puzzle al qual li faltessin peces, compartint insomni amb un intrús que, a deshores, jugava a fer de periodista.

A mesura que les paraules se succeïen a la pantalla, s'adonà que s'estrenyia el lligam que les unia i per fi comprenqué l'entrellat d'un desordre només aparent. El text, que avançava en una progressió invertida, de final a començament i en direcció d'esquerra a dreta, revelava la vida d'una anònima vella promesa del fado rescatada de l'oblit per la seva mort tràgica en un hotel de la ciutat. Una vídua esperava desconsolada el resultat de l'autòpsia a l'hospital de São José.

Caminà aparentment sense rumb, com el dia anterior, lluitant inútilment contra una voluntat morbosa que el

tornava als carrers de l'hospital. No expressà cap sorpresa en veure el grup de dol amb la mateixa positura en què els recordava, irreals en la llum pàl·lida del dia que despuntava. Travessà la plaça apuntalant la seva identitat a cada petjada, arrapant-se en la realitat de la duresa de la pedra. “Espero totavia”, respongué la dona a la pregunta no formulada. Sentí el contacte de les mans suaus i càlides d'ella que estrenyien les seves amb força i percebé la lluentor dels ulls que l'invitaven a seguir-la. No li calgué mirar cap a l'indret que ella li assenyalava per saber que a la funerària encara hi quedava un taüt inacabat. D'una estrebada, es desfermà de les mans que l'aferraven i s'allunyà retenint la basca que l'ennuegava fins que es trobà a l'habitació de l'hotel.

La veu ronca del recepcionista contestà el telèfon i li confirmà l'horari de vols. Demanà la factura i reconegué el seu nom mastegat per la cadència dolça del portuguès. El gest d'assentiment del cap quedà bloquejat al mateix temps que un *sí* se li estroncava a la boca. A la finestra de davant, algú esperava —els dits lleugerament repenjats sobre el teclat d'un ordinador— escriure un nom en un espai buit. “Fernando Pessoa”, se sentí a si mateix enunciar, alhora que esquitllava un somriure a un redactor ocupat a enllestir la crònica del suïcidi d'un fadista inexistent i insignificant, homònim d'un escriptor multipersonal.

Reconegué la desesperança en els ulls de la dona que acabava d'arribar a l'hotel, més enllà del cansament del viatge. Arraulit en el taxi que el duia a l'aeroport no s'adonà de l'intent de la dona per detenir el taxi agitant el full doblegat d'un retall de diari.

A la ràdio, un fado es planyia de la vida:

*Que estranha forma de vida
Tem este meu coração.*

.

*Coração independente,
Coração que não comando,
Vive perdido entre a gente,
Teimosamente sangrando.*